

et consilia. Tum quia licet effectus ostendant Deum velle hoc aliquo modo, non tamen semper ostendunt propter quid velit, verbi gratia, viso in Verbo Incarnationis mysterio, videri potest, Deum illud voluisse, tamen an voluerit illud primo et per se, propter se ipsum, vel propter remedium peccati, non potest in ipso mysterio, neque in effectibus ejus cognosci. Nam ex utroque motivo et utroque modo volendi potuerunt omnia illa fieri. Sicut in humanis actionibus, visa exteriori actione, verbi gratia, cognoscitur manare ex voluntate, an vero sit ex motivo poenitentiae, vel inanis gloriae non potest videri viso illo objecto, sed oportet videre ipsum actum voluntatis in se ipso. Deinde sunt aliqua voluntates liberae in Deo, quae per se et immediate non habent effectum physicum ad extra, ut est voluntas finis absoluta vel conditionata: quomodo ergo ex vi effectus videbit beatus, in Verbo effectum processisse ex tali, vel tali modo voluntatis circa finem, quia ille effectus fieri a Deo potuit utroque modo suae providentiae. Simile argumentum sumitur ex voluntate, qua Deus vult aliquem obligare ad aliquid faciendum tali tempore: nam illa voluntas nihil reale physicum ponit in objecto, quia obligatio non est entitas physica, sed quid morale tantum: non potest ergo beatus videre in objecto se esse obligatum ad aliquid faciendum, ut inde videat divinam voluntatem, sed potius videndo divinam voluntatem, videt ratione illius se teneri ad illud faciendum, ergo per visionem objectorum non videtur hoc satis explicari.

9. *Secundus modus.* — Secundo responderi potest, beatos videre haec in Verbo ex sola libera manifestatione Dei, non ex vi luminis, quod est in beato, neque ex virtute activa ejus, sed solum quia Deus vult: unde quoad hos maxime actus liberos dicitur Deus speculum voluntarium, quia si vult, videtur, si non vult, non videtur, ut ait Augustinus, epist. 112, et Ambrosius, lib. 2, in Lucam. Haec vero responsio, vel rem non explicat, vel obscuriorem reddit. Duobus enim modis intelligi potest Deum voluntarie manifestare haec sua decreta, primo antecedenter ad visionem talem: secundo consequenter. Antecedenter voco, quia est in potestate et voluntate Dei dare talem visionem qua videatur non solum substantia Dei, sed etiam libera determinatio voluntatis ejus. Et hoc est verissimum, non solum quia liberum est Deo suam substantiam manifestare, sed quia est liberum ita manifestare, ut cum substantia videatur actus liber, ut patet ex con-

clusionibus positis. Et in hoc sensu recte dicitur Deus speculum voluntarium, non solum quoad actus liberos suos, sed etiam quoad suam substantiam. Et in illo sensu locutus est Augustinus, loco citato, ubi solum dicit, quod si vult, videtur, si non vult, non videtur: et hoc dicitur de substantia Dei. Tamen responsio in hoc sensu, licet dicat verum, non explicat modum quem quaerimus: licet enim Deus voluntarie manifestet suos actus, inquirimus tamen, quid in se ostendat, quo illos manifestet.

10. Alius sensus erat, ut id intelligatur consequenter id est, quod posita visione tali et cum tali perfectione adhuc in voluntate Dei et potestate maneat, per illam manifestari, vel non manifestari hos actus, nulla mutatione vel additione reali facta in ipsa visione: ad eum modum, quo dicimus scientiam Dei posse terminari ad creaturas existente, vel posse etiam non terminari, si illae non sint futurae, sine ulla additione reali manifesta ipsi scientiae. Et hic sensus incidit in idem inconveniens dictum, quia solum affirmat, sed non explicat modum, et deinde addit rationem obscurissimam sine ullo fundamento. Nam in scientia, vel voluntate Dei credimus terminari ad objecta libere volita sine reali additione ex parte Dei, propter infinitatem, simplicitatem et immutabilitatem divini actus, ergo sine causa tribuitur illa perfectio actui creato, cum nec capi possit, nec sit ulla necessitas, cum illae tres proprietates non ita convenient actui creato. Et praeterea contra hoc urget ratio praecedenti capite facta, quia effectus formalis formae necessario sit posita forma in subjecto: et ideo tali visione posita, vel necessario per illam videtur actus liber, vel si aliquando non videtur, videri non potest illa visione, immutata manente.

11. *Tertius respondendi modus ad difficultatem.* — Tertia responsio, est hunc modum esse ab homine inexplicabilem, quae non est improbabilis, nec indigna quovis homine docto, quia res divinae cum non comprehendantur a nobis, mirum non est, quod nec explicari semper a nobis possint, quomodo fiant, neque quia ignoremus modum, statim a nobis neganda sunt, sicut etiam non capimus quomodo Deus libere, velit per solam suam substantiam omnino necessarium, sine additione reali et tamen non propterea id negandum, vel in dubium revocandum est; simile autem est id, de quo agimus, imo tota difficultas praesens ex illa nascitur. Ut vero aliquid dicamus, distinguamus tria, quae in hoc negotio interveniunt,

quae sunt visio ipsa, principium visionis et objectum.

12. *Judicium auctoris de primo modo.* — De primo dico, dari posse a Deo visionem talis, ac tantae perfectionis, quae sufficiat manifestare substantiam Dei et actum liberum ejus: quae visio differt ab illa visione, qua videtur sola substantia in sua entitate et reali perfectione individuali. Unde fit ut posita tali visione in intellectu, sicut necessario videtur substantia Dei, ita necessario videatur actus liber ejus: et hoc indicat majorem aliquam perfectionem in tali visione. Sicut in ipsomet Deo, quamvis scientia ejus non necessario terminetur ad creaturam existentem simpliciter loquendo, quia non est necessariam creaturam existere, tamen supposito, quod creatura existit in aliqua differentia temporis, omnino necessarium est, ut scientia Dei ad illam terminetur: et hoc pertinet ad perfectionem illius scientiae; nam si supposito illo objecto in rerum natura et stante scientia in DEO fieri posset, ut per illam scientiam Deus non videret illud objectum existens, non posset videri postea per illam scientiam tale objectum non mutata, vel augmentata aliquo modo illa scientia. Sic igitur est in visione beata; nam cum ex parte Dei supponatur decretum liberum, quod sicut est, ita cognoscibile est, si visio non sufficiat ad manifestandum illud, est imperfectio ejus: ut ergo manifestetur per illam visionem actus liber necesse est, illam habere aliquam majorem perfectionem, qua posita necessario, ac formaliter illud manifestabit. Haec autem major perfectio non est specifica, quia in visione beata non datur haec differentia, ut dixi, erit ergo diversitas individualis, ut dicam capite sequenti, ubi iterum occurret eadem difficultas.

13. *Sententia ejusdem de secundo modo.* — De secundo similiter dico, dare Deum lumen gloriae accommodatum tali et tantae visioni et similiter dare speciem, seu potius concursum essentiae suae per modum speciei. Cum enim illa visio fiat modo maxime connaturali, necesse est, ut detur principium intrinsecum accommodatum illi actui. Unde etiam fit, ut cum tali lumine et essentia divina per modum speciei, et seclusis miraculis, necessario videatur actus liber divinae voluntatis, sicut necessario videtur substantia Dei. Quia illud lumen (ut supra dixi), quoad hunc actum, est agens necessarium, et ideo agit, quantum potest, ergo necessario efficit visionem tam perfectam, quantum potest. Posita autem illa visione, necessario videtur et substantia et actus liber Dei.

Neque hoc est inconveniens, quia illa infusio talis luminis cum necessario concursu per modum speciei est veluti divina locutio, qua aliis revelat clare cogitationes suas. Unde sicut unus angelus cognoscit virtute sua cogitationem alterius, postquam ille locutus est, ita beatus virtute talis luminis sibi infusi videt in Deo liberum decretum ejus.

14. *Responsio auctori secundum tertium modum.* — De tertio dico, unamquamque rem ex parte objecti cognosci, sicut ipsa est, et ideo sicut Deus vult aliquid libere, sine additione reali, quae fiat ipsi Deo, ita intelligendum est, veritatem hanc: *Deus vult hoc*, esse in se cognoscibilem, etsi nihil novum reale videatur in Deo. Sicut autem, Deum velle aliquid libere, nostro modo intelligendi, addit respectum rationis ad creaturam, quae ab actu Dei denominatur dilecta, vel aliquid simile, ita ad videndam hanc determinationem liberam divinae voluntatis, necesse est simul videre actum ipsum divinae voluntatis, prout in se est, cum objecto ad quod terminatur et illam denominationem quae inde resultat et totum hoc videtur in se et prout in se est sine alio modo. Quod potest confirmari ex scientia ipsiusmet DEI: nam licet ex parte principii cognoscendi videatur in Deo esse aliqua ratio magis intrinseca ad cognoscendos suos actus liberos: tamen ex parte objecti et rei cognitae revera nihil aliud potest assignari, quia in re nihil aliud est, ergo ex parte objecti hoc satis est, ut hujusmodi actus videri possit, neque existimo rem hanc posse amplius explicari.

15. Dices: ergo oportebit, beatos, aut Deum ipsum concipere respectum rationis divini actus ad objectum creatum, ut illum, quatenus liberum decretum est, cognoscat, quod dici non potest, quia jam non videretur actus, prout in se est, cum in se non habeat talem relationem. Respondeo, negando sequelam, sed solum sequitur, videre beatum ea omnia, in quibus nos fundamus respectum rationis. At hoc verissimum est, quia possunt aliqua esse connexa in cognitione, licet non habeant inter se verum respectum, ut infra dicemus et tunc licet oporteat utrumque videre, eo modo quo unum est objectum alterius, non est necesse fingere respectum, sed videre utrumque prout est.

16. Dices rursus, si Deus nihil libere voluisset futurum et videretur prout in se est visione creata, illa non repraesentaret aliquod decretum liberum Dei; ergo nec nunc repraesentat: item divina essentia tunc non posset esse ratio

videndi suum decretum liberum, ergo nec nunc esse potest: nam eadem res eodem modo visa et ex parte sui et ex parte intellectus videntis, vel semper erit ratio videndi aliquid, vel nunquam erit. Nam idem, quatenus idem, semper est natum facere idem. Sed imprimis hæc ratio in ipsa scientia divina fieri posset, illa enim repræsentat actum liberum si habetur, et non repræsentat, si non habetur, ipsa essentia eodem modo realiter se habente, per solam objecti secundarii mutationem: idem ergo cum proportione in visione creata dici potest. Quia vero in hoc non est omnino æquiparatio facienda, ut dixi, ideo addo: hoc non fieri per unam et eandem visionem, sed per diversam saltem numerice. Unde in eo casu, in quo Deus habet actum liberum, visio DEI non manifestaret actum, tamen etiam in alio casu in quo supponitur DEUS habere talem actum, illa visio illum non manifestaret, sed necessarium esset mutari visionem et dari aliam, quæ haberet vim repræsentandi, non tantum essentiam DEI, sed etiam voluntatem et effectum ab illa futurum et ita cessat objectio facta.

17. Atque ex his tandem intelligitur, non omnes visiones beatificas esse æqualiter perfectas, quoad perfectionem objectivam repræsentandi decreta libera DEI, quia hæc repræsentatio non est necessario conjuncta cum visione Dei, ut sic, sicut ostendimus, ergo potest una visio esse perfectior alia in hac manifestatione, imo ita esse de facto dubitari non potest, ut ex sequentibus capitibus a fortiori constabit. Atque hinc incipere possumus assignare aliquam rationem saltem a posteriori, ob quam nulla visio creata esse possit comprehensio DEI. Quia nulla talis est nec esse potest, quæ ex vi suæ perfectionis a repræsentet omnia decreta libera voluntatis DEI, omnia inquam, quæ sunt, vel esse possunt. Nam de facto visio animæ Christi repræsentat omnia, quæ Deus facere decrevit et omnes rationes eorum, tamen si Deus ab æterno habuisset alia decreta libera, vel alias rationes eorum, prout habere potuisset, visio hæc non esset sufficiens ad repræsentanda omnia illa, qui nunc naturaliter ac necessario repræsentat omnia, quæ potest, nec sine mutatione sua posset alia repræsentare, ut dixi. Signum ergo est per illam non videri Deum omni modo perfectissimo, quo videri potest. Eademque ratio habet locum in quacumque visione creata possibili, quia semper est limitata ad certam perfectionem et repræsentationem: decreta autem libera Dei

in infinitis modis esse possent, sine variatione ex parte Dei.

CAPUT XXV.

AN VISO DEO, VIDERI POSSINT IN IPSO CREATURÆ.

1. *Questionis explicatio.* — *Dupliciter considerari possunt creaturæ.* — Quamvis creaturæ non pertineant ad primarium objectum illius visionis, oportet inquirere, an saltem ad secundarium spectare possint, ut consequenter videamus, an ex hoc capite possit intelligi inæqualitas inter visiones, etiam circa ipsum primarium objectum. Supponendum vero imprimis est, creaturas dupliciter posse considerari uno modo secundum esse, quod habeant in Deo, quod quidem esse est formaliter in ipso DEO et ratione illius creatura dicitur esse eminenter in DEO, et ratione illius creatura in DEO non est creatura, sed est ipsa creatrix essentia, juxta illud Joannis 1: *Quod factum est in ipso vita erat*, secundum probabilem sensum Augustini et aliorum: quapropter cognoscere creaturas hoc modo non est cognoscere creaturas formaliter. Unde clarum est, omnes beatos videre creaturas secundum illud esse, quod habent in Deo. De hoc ergo non est quæstio, sed de cognitione, quæ terminatur ad creaturas secundum proprias essentias earum, cognoscendo non solum perfectionem, quam habent in Deo, sed etiam quam habent, vel possunt habere in se cum imperfectione admixtam: id est, cum limitatione et distinctione earum inter se.

2. *Dupliciter aliquid cognoscitur in Verbo.* — Secundo præmittenda est vulgaris distinctio, nam dupliciter dicitur aliquid cognosci in Verbo, scilicet causaliter et formaliter: causaliter dicitur, quando cognitio creaturæ distinctus actus est a cognitione Verbi, tamen ex illa visione resultat: sive hæc resultantia sit per propriam causalitatem physicam, sive solum per proportionem quamdam, quatenus ratione visionis DEI, quæ essentialis beatitudo est, dantur beato aliæ perfectiones. Et de hoc modo cognitionis in Verbo, neque nunc agimus, quia non pertinet ad objectum visionis, sed potius ad effectus, neque est ulla difficultas, quia clarum est, hujusmodi cognitionem esse possibilem. De facto etiam creditur conferri beatis, per multas revelationes, vel illuminationes divinas extra visionem beatam, quæ dantur ratione status beatifici: atque adeo ratione visionis, quæ est prima radix illius

status. Hic autem modus cognitionis in Verbo causaliter, licet sumat inde hanc denominationem, tandem formaliter est cognitio in proprio genere, quia et fit per proprias species creaturarum, seu rerum, quæ revelantur, et ad illas per se primo tendit, ac terminatur. Ut in anima CHRISTI, scientia, per se infusa, quæ a beata distinguitur, scientia est creaturarum in proprio genere, et tamen causaliter dici poterat scientia in Verbo, non solum quia erat debita ratione unionis ad Verbum, sed etiam quia data est ratione visionis Verbi, quam anima CHRISTI habebat: totum ergo hoc genus cognitionis extra rem præsentem est. Igitur cognoscere in Verbo proprie et formaliter, prout nos loquimur, in primis requirit, ut eodem actu, specie et lumine quo videtur Verbum, creatura, quæ in Verbo videri dicitur. Tunc enim formaliter cognoscitur per ipsammet visionem beatificam, qua videtur Deus, seu Verbum: deinde requirit habitudinem aliquam inter ipsa objecta, ut in dicendis patebit.

3. *Multipliciter aliquid uno actu videri potest.* — *Primo. Propter cognoscentis efficaciam.* — Uterius ergo oportet, varios modos distinguere, quibus intelligi potest, duas res uno actu videri, ut intelligamus, an aliquis eorum, vel nullus ad visionem beatam applicari possit respectu DEI et creaturarum. Primo igitur possunt plura per unum actum cognosci ex virtute et efficacia cognoscentis, qui potest uno intuitu in utrumque tendere, ratione unius principii, seu speciei intelligibilis universalis, qua utitur. Quomodo angelus per unam universalem speciem intelligibilem intelligit uno actu naturam, verbi gratia, leonis et equi, non ex connexione objectorum secundum se, sed ex virtute sua. Et hic actus, quo plura cognoscuntur hoc modo, adhuc potest duplici modo excogitari: uno ut sit actus simplex, indivisibilis, æque primo attingens utramque rem; secundo, ut sit compositus ex duabus partibus et, per unam repræsentet hanc rem, per aliam vero illam. Hæc autem unitas actus, quocumque ex dictis modis cogitetur, non videtur sufficiens, ut unum partiale objectum dicatur in alio cognosci. Quia cum omnino concomitanter se habeant, unum non dicitur habitudinem ad aliud: neque actus respicit unum mediante alio, sed immediate et directe tendit in utrumque, ut in corporali etiam visione constare potest; nam licet videam plura simul immediate et in se ipsis, non dicat videre unum in alio, sive uno actu, sive pluribus videantur.

Item explicari potest, quia quantum est ex hoc modo cognoscendi plura, ita potest cognitio unius manere sine cognitione alterius, sicut e converso. Nam si fingatur ille actus compositus ex pluribus partibus inter se unitis, facile intelligi posset diminui in una, manente alia, et e contrario, atque hoc modo posse illam cognitionem durare circa unam rem, et non circa aliam, et e contrario. Signum ergo est, unam non cognosci in alia, quia hoc requirit aliquam dependentiam unius ab alia in tali cognitione. Si vero actus sit omnino in se indivisibilis, non poterit quidem manere circa unam rem, quin maneat circa omnes, illud tamen non erit ob dependentiam ipsarum rerum inter se, sed propter indivisibilitatem actus.

4. *Secundo. Propter connexionem rerum.* — Secundo modo contingit plura cognosci uno actu, non solum propter concomitantiam ex parte ipsius actus, sed etiam propter connexionem rerum, quæ cognoscuntur inter se, quia videlicet, ita sunt connexæ et essentialem habitudinem inter se dicunt, ut non possit una sine alia cognosci, quamvis proprie una non contineatur in alia, neque sit propria ratio attingendi aliam, seu medium ad aliam cognoscendam. Et hoc modo correlative Pater et Filius cognoscuntur simul uno actu, qui non potest terminari ad unum, quin terminetur ad aliud, propter connexionem ipsarum rerum, quamvis non magis unum relativum, sit medium ad cognoscendum aliud quam e converso, sed utrumque simul et æque primo videantur. Et hic etiam modus non sufficit, ut unum dicatur in alio videri, quia illa particula *in alio*, dicit habitudinem mediæ, seu rationis cognoscendi et primarii objecti.

5. *Propter inclusionem unius in alio.* — *Tertio.* Tertio possunt plura cognosci uno actu, quia et inter se habent connexionem et præterea unum ita in alio continetur, vel repræsentatur, ut per illud tanquam per medium cognitum cognoscatur. Quomodo dicitur cognosci effectus in causa et conclusio in principio, quia principium est medium cognoscendi conclusionem, unde si talis cognitio fiat diversis actibus, ita ut cognitio principii pariat cognitionem conclusionis, dicitur proprie unum cognosci ex alio, quia ex cognitione unius nascitur cognitio alterius et hujusmodi cognitio est in nostro discursu. Si autem utriusque cognitio fiat uno actu, quo videatur principium et in illo conclusio, tunc proprie est cognitio unius in alio, quomodo dicuntur angeli videre simplici intuitu et sine discursu conclusiones in principio